

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ได้กำหนดเป้าหมายที่จะพัฒนาคนเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์ที่จะยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึง โดยการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ประชาชนทุกคนทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ตลอดจนการมีสุขภาพอนามัยที่แข็งแรง เพื่อประชาชนจะได้มีความรู้ความสามารถและทักษะการประกอบอาชีพและเพื่อให้ประชาชนสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงในทางเศรษฐกิจและสังคม และเพื่อให้ประชาชนของประเทศมีความรับผิดชอบต่อตนเองและเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนาประเทศได้ การที่ประชาชนจะมีคุณภาพนั้นจะต้องเริ่มต้นตั้งแต่การพัฒนาในวัยเด็ก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็ก คือ สภาพครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการของเด็กทั้งด้านการเจริญเติบโตทางโภชนาการ การเจ็บป่วย ตลอดจนพัฒนาการทางสติปัญญาและสังคม เด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูที่ดีจะมีสุขภาพดี มีพัฒนาการและเจริญเติบโตตามวัย มีความพร้อมในการเรียนรู้และเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

จากวัตถุประสงค์ของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ซึ่งมีแนวคิดที่จะพัฒนาโดยกำหนดเครื่องชี้วัดผลของการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในประการแรกนั้น คือ การเตรียมความพร้อมทุกด้านของเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ การเตรียมความพร้อมของเด็กนั้นมีหลายหน่วยงานได้ให้ความสำคัญและมีการดำเนินการด้านการเตรียมความพร้อมแก่เด็ก โดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งได้กำหนดกิจกรรมดูแลเพื่อเตรียมความพร้อมเป็นกระบวนการต่อเนื่องโดยเริ่มดูแลตั้งแต่เด็กอยู่ในครรภ์มารดา จนกระทั่งคลอดและการดูแลช่วงอายุ 0-5 ปี เพื่อเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ของเด็ก เมื่อถึงเวลาเข้าสู่ระบบโรงเรียนการเรียนรู้ของเด็กขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสมอง เนื่องจากในวัยเด็กโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงอายุ 0-5 ปี สมองของเด็กจะมีพัฒนาการอย่างรวดเร็วและเจริญเติบโตเต็มที่จึงเป็นระยะที่สำคัญในการวางรากฐานในการสร้างคุณภาพชีวิตของคน จากผลการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ จิตวิทยาพัฒนาการและสังคมวิทยาในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมาพบว่าพัฒนาการของมนุษย์นั้นเริ่มตั้งแต่มีการปฏิสนธิจนถึงวัยก่อนเรียนเป็นส่วนใหญ่ การเติบโตและพัฒนาการทางสมองเมื่อแรกเกิดจะมี 25% ของสมอง

ผู้ใหญ่ ในขณะที่ร่างกายมีเพียง 5% ของผู้ใหญ่เท่านั้น เมื่ออายุ 2 ปี สมองก็จะโตเป็น 75% ของสมองผู้ใหญ่และจะโตเป็น 80% และ 90% ของสมองผู้ใหญ่ เมื่ออายุ 4 ปี และ 6 ปี ตามลำดับ ในช่วงเวลาดังกล่าวถ้าเด็กได้รับสารอาหารไม่เพียงพอไม่เหมาะสมหรือได้รับสารพิษ เช่น สารตะกั่ว การเจริญของสมองก็จะได้รับผลกระทบ เช่น เซลล์จะไม่แบ่งตัว ไม่เติบโต และไม่แตกแขนง การปรับโครงสร้างของสมองก็จะหยุดชะงัก (ชูชัย ศุภวงศ์, 2538)

สำหรับด้านพัฒนาการของเด็กจะดำเนินไปอย่างมีคุณภาพเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับพันธุกรรมและการดูแลเอาใจใส่ของผู้ที่เกี่ยวข้องใกล้ชิด ได้แก่ มารดา บิดา ผู้เลี้ยงดู ตลอดจนบุคลากรในหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีหน้าที่รับผิดชอบดูแล โดยเฉพาะบิดามารดามีบทบาทโดยตรงที่จะต้องเลี้ยงดูเด็กให้มีความพร้อมดังกล่าวข้างต้น แต่สภาพปัจจุบันครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง เช่น บางครอบครัว มีพ่อ แม่ ลูก บางครอบครัวมีเด็กกับคนแก่ บางครอบครัวมีเพียงพ่อ ลูก หรือแม่ ลูก จึงพบปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งมากขึ้น นอกจากนี้ภาวะทางเศรษฐกิจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ พ่อ แม่ ของเด็กจะต้องไปประกอบอาชีพนอกบ้าน บางครอบครัว พ่อ แม่ ของเด็กยังต้องไปทำงานต่างถิ่นเป็นเวลานาน ๆ ปล่อยให้เด็กอยู่ในความดูแลของปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยวิธีอื่นโดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์เลี้ยงดูเด็ก ซึ่งการเลี้ยงดูเด็กต้องอาศัยพี่เลี้ยงแต่บางหมู่บ้านยังไม่มีศูนย์เลี้ยงดูเด็กก็ต้องอาศัย ปู่ ย่า ตา ยาย ปัญหาคือคนเหล่านั้นไม่มีความรู้ความเข้าใจในการเลี้ยงดูเด็กที่ถูกต้อง ประกอบกับความเชื่อและวัฒนธรรมบางอย่างอาจทำให้เกิดปัญหาต่อพัฒนาการเด็กได้ การตรวจวัดพัฒนาการเด็กจึงมีความจำเป็นเพราะความผิดปกติที่แก้ไขได้แต่เนิ่น ๆ จะได้แก้ไขได้ทันเวลาที่ให้เด็กได้กลับมามีพัฒนาการตามปกติ ส่วนในรายที่แก้ไขไม่ได้ จะได้หาแนวทางในการส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการได้ใกล้เคียงปกติมากที่สุดตามที่ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ สำหรับในรายปกติจะให้ลูกศึกษา ผู้เลี้ยงดูเกี่ยวกับกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการได้เต็มที่ตามศักยภาพ (กองอนามัยครอบครัว กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2537)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นจังหวัดที่มีประชากรหลายเผ่าพันธุ์ มีวิถีชีวิต สังคม สิ่งแวดล้อม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนความเชื่อต่าง ๆ หลากหลาย และได้แบ่งเป็นชาวไทยพื้นราบและชาวไทยพื้นที่สูงหรือที่เรียกว่าชาวเขา ชาวเขาส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงและจะตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยในอำเภอแม่สะเรียงมากที่สุด (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2540) ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกะเหรี่ยงยังไม่ดีเท่าที่ควร ปัญหาในหมู่บ้านคือผลผลิตไม่เพียงพอประชาชนมีฐานะยากจน การศึกษาดำ และความเชื่อต่าง ๆ ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลต่อสุขภาพ

โดยเฉพาะกลุ่มเด็กอายุ 0-5 ปี ทำให้มีปัญหาด้านภาวะโภชนาการ การเจ็บป่วย การเจริญเติบโตช้า ในช่วงวัยทารกส่วนใหญ่แม่จะเลี้ยงดูเองจนกระทั่งเด็กอายุประมาณ 1 ปี ก็จะหย่านมแม่ แม่ก็จะออกไปทำงานนอกบ้าน คือไปทำไร่ หรือไปรับจ้างต่างถิ่น

ผู้วิจัยในฐานะเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในสถานีนามัยซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและพัฒนากาเด็ก จึงสนใจที่จะศึกษาการเลี้ยงดูเด็กและพัฒนากาเด็ก อายุ 0-5 ปี ในหมู่บ้านกะเหรี่ยง ได้แก่หมู่บ้านพะมอลอ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ซึ่งเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ มีความเป็นอยู่ ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี คล้ายหมู่บ้านคนเมือง นับถือศาสนาพุทธ พูดภาษาไทยภาคกลางและภาคเหนือได้ การคมนาคมสะดวก ระยะทางห่างจากอำเภอแม่สะเรียงประมาณ 10 กิโลเมตร มีประชากร 363 คน มีกลุ่มเด็ก 0-5 ปี จำนวน 46 คน และไม่มีศูนย์เลี้ยงดูเด็กประจำหมู่บ้าน ด้านสุขภาพเด็ก พบว่า เด็กมีภาวะทุพโภชนาการในระดับ 2 จำนวน 2 คน ด้านการเจ็บป่วย ป่วยด้วยโรคประจำถิ่นทั่วไป ได้แก่ ไข้หวัด โรคอุจจาระร่วง ไม่พบการเจ็บป่วยโรคติดต่อที่ร้ายแรง (สำนักงานสาธารณสุขอำเภอแม่สะเรียง, 2542) ส่วนในด้านพัฒนากาเด็กยังไม่มีมีการตรวจวัดแบบคัดกรองเนื่องจากขาดแคลนบุคลากรและไม่มีความพร้อมด้านอุปกรณ์ในการตรวจวัดพัฒนากาเด็ก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านการเลี้ยงดูและพัฒนากาเด็ก เพื่อนำไปกำหนดแนวทางดำเนินงานส่งเสริมการเลี้ยงดู และพัฒนากาเด็กชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเลี้ยงดูและพัฒนากาเด็ก อายุ 0-5 ปี ในหมู่บ้านกะเหรี่ยง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการเลี้ยงดูและพัฒนากาเด็กอายุ 0-5 ปี ในหมู่บ้านกะเหรี่ยง โดยการตรวจสุขภาพเด็ก การตรวจวัดพัฒนากาเด็ก ในด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และบุคลิกภาพ โดยการตรวจวัดจากองค์ประกอบ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการทรงตัว และการเคลื่อนไหวร่างกาย ด้านการใช้ตา และมือ ด้านการสื่อความหมายและภาษา ด้านสังคม และศึกษาสภาพการเลี้ยงดูเด็กเหล่านี้ว่าจะสามารถส่งเสริมพัฒนากาด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและสังคมตามวัย ของเด็กหรือไม่เพียงใดพื้นที่ในการศึกษา คือ หมู่บ้านกะเหรี่ยงบ้านพะมอลอ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

การเลี้ยงดูเด็ก หมายถึง การปฏิบัติต่อเด็กของผู้เลี้ยงดูเกี่ยวกับการโภชนาการ การดูแลด้านการเจริญเติบโตและการพัฒนาการ การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค การจัดการด้านสุขาภิบาลอาหารและสิ่งแวดล้อม การดูแลด้านสุขภาพอนามัยเมื่อเด็กเจ็บป่วย และการส่งเสริมพัฒนาการด้านจิตใจ สติปัญญา และสังคมตามวัย

พัฒนาการเด็ก หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงไปสู่วุฒิภาวะทางหน้าที่และทักษะ ตลอดจนการปรับให้เข้ากับสภาพแวดล้อม ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย พัฒนาการทางสมอง และสติปัญญา พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ ซึ่งวัดได้จากแบบประเมินพัฒนาการ โดยการตรวจวัดจากองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ

1. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ โดยการทรงตัวและการเคลื่อนไหวร่างกาย (Gross Motor)
2. ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก โดยการใช้ตาและมือ (Fine Motor)
3. ความสามารถในการใช้เสียง โดยพฤติกรรมที่แสดงออกเพื่อสื่อความเข้าใจ สื่อความหมาย และภาษา (Language)
4. ความสามารถในการดูแลตนเอง ตลอดจนความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นและสังคม (Personal Social)

หมู่บ้านกะเหรี่ยง หมายถึง หมู่บ้านพะมอลอ หมู่ที่ 9 ตำบลบ้านกาศ อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นหมู่บ้านที่มีประชากรที่มีภูมิลำเนาอาศัยอยู่ในหมู่บ้าน มีเชื้อชาติเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงสะกอ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบกระบวนการเลี้ยงดูและพัฒนาการเด็กในหมู่บ้านกะเหรี่ยง
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานที่จะนำไปใช้เกี่ยวกับการทำงานด้านการส่งเสริมพัฒนาเด็กชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง